

Kerken in de (participatie)samenleving

AKZ+ collegereeks 'Nederland participatieland?' – college 4
J. Slendebroek-Meints MSc

1 JULI 2015

Theologie dichtbij. Voor iedereen.

Collegeserie 'Nederland participatieland'

- College 1: Christelijke denkers over de participatiesamenleving
- College 2: De transities en de praktijk
- College 3: Sociale wijkteams in de praktijk, de sleutel voor meer participatie?
- College 4: Kerken in de (participatie)samenleving – *Jeannette Slendebroek-Meints MSc*

Presentatie in 3 delen

- Deel 1: kritische reflectie
- Deel 2: resultaten en conclusies onderzoek(en)
- Deel 3: praktijkvoorbeelden

Kritische reflectie en praktijkvoorbeelden zijn deels gebaseerd op de tweede focusgroep die in februari 2014 heeft plaatsgevonden (in bijlage 3 van rapport *Help!* te vinden)

Deel 1

Kritische reflectie

Kritisch op kerk-zijn

Weten we nog waarom we kerk zijn? Durven we kritisch te reflecteren op ons kerk-zijn?

Het is mooi dat organisaties zoals Present, HiP en Schuldhulpmaatje zijn ontstaan (vanuit kerken of vanuit actie van een aantal christenen), maar laat de kerk nu niet teveel over aan dit soort initiatieven, of sterker: zijn deze organisaties ontstaan omdat de kerken vooral met zichzelf bezig waren?

Armoede

Het algemene beeld dat eind 19^e eeuw (in de kerken) bestond over armen was dat de arme zelf verantwoordelijk is voor zijn lot. Dit heeft tot gevolg dat er vooral sprake is van vermaningen en morele opvoeding. Diakenen oefenen een sterke controle uit bij het geven van hulp. De relatie tussen diaconie en armen werd 'bedeling' genoemd (Diaconie in beweging, 2012).

Abraham Kuypers

Abraham Kuypers (1837-1920) zet zich niet alleen in voor de vernieuwing van het kerkelijk diaconaat, maar komt ook met veel kritiek op de samenleving. Hij spreekt van een sociale quaestie die volgens hem niet is op te lossen met liefdadigheid:

‘Slechts dit ééne is, zal er voor u een sociale quaestie bestaan, noodzakelijk, te weten dat ge de onhoudbaarheid van den tegenwoordige toestand inziet, en deze onhoudbaarheid verklaart niet uit bijkomstige oorzaken, maar uit een fout in den grondslag zelf van ons maatschappelijk samenleven’ (Kuypers, 1990, pp 25).

Hij heeft ook kritiek op de kerk, die net zoals de mensen van het Réveil, armen en rijken ziet als door God gegeven en deze situatie het liefst zo houdt (Diaconie in beweging, 2012)

Wie zijn de Labbekakken?

Armoede is geen fundamenteel karaktergebrek.....

.....het is een fundamenteel geldgebrek!

(Gratis geld voor iedereen, Bregman, 2014)

Bregman opteert voor een basisinkomen voor iedereen in Nederland
(voorbeeld pp. 51/52)

Johannes 16: 8

Betekenis gerechtigheid: dat wat met het recht overeenkomt. Het heeft zowel een juridische als sociale betekenis. Dit is ook zichtbaar in de Bijbel. Recht doen komt meestal in combinatie voor met '*opkomen voor de zwakken in de samenleving*'. Ultieme gerechtigheid is dat Christus bij de Vader is, want dan alleen kan Hij rechtspreken (Joh. 16:8)

Wat betekent dit voor het diaconaat (Tim Keller):

1. Helpen (basissteun)
2. Ontwikkelen (onafhankelijk maken van steun, zo mogelijk)
3. Maatschappijhervorming (misstanden aan de kaak stellen bij lokale overheden bijvoorbeeld)

Toerustingsdocument 'een dienende gemeente' (Ankergemeente, 2014)

Kerken meer dan ...

Kerken bieden lokale overheden veel aan vrijwilligersinzet...

...maar ze zijn ook waardige gesprekspartner bij de (lokale) overheden om maatschappelijke misstanden aan de kaak te stellen

Hannah Arendt

De consumptiemaatschappij leidt tot de dreiging van 'wereldloosheid':

'Een angstwekkend wegwijnen van alle organen waarmee wij op de wereld gericht zijn – te beginnen met de gemeenschapszin en het gezonde verstand, waarmee we ons ... oriënteren, tot onze zin voor schoonheid of smaak waarmee we de wereld liefhebben. Wereldloosheid leidt bijna altijd tot ontmenselijkte menselijkheid.'

...als het erop aankomt

Vluchteling

Cognitieve dissonantie

‘Een man met een overtuiging is moeilijk op andere gedachten te brengen.’

(sociaal psycholoog Festinger, in Bregman, 2014, p. 197)

Dit geldt vooral bij politieke, ideologische of religieuze overtuigingen. En geldt vooral bij hoogopgeleide mensen.

Slimme mensen gebruiken hun verstand niet om het juiste antwoord te krijgen, ze gebruiken hun verstand om het antwoord te krijgen waarvan ze willen dat het juist is.

Nogmaals Hannah Arendt

Ons denkproces komt pas in beweging als het eigen standpunt als het ware door een ander standpunt wordt uitgedaagd of in twijfel getrokken: *denken kan dus alleen op grond van verschil!*

De voorwaarde hiervoor is het kunnen en mogen verschillen van mensen. Zonder deze verschillen stopt het denken. En als het denken stopt, verdwijnt ook het oordeelsvermogen en, belangrijker nog, de democratie

- wat betekent dit voor onze kerken?

Romeinen 16: 1

Phébe, diaken van de gemeente...

Is als '*dienares*' vertaald, maar er staat '*diaken*' in het Grieks....

Eeuwenlang hebben vrouwen als diakenen gediend: wat is er gebeurd dat daar nu al decennia lang discussies over zijn?

Geen vrouwelijke diaken in aantal denominaties = 40.000 gemiste kansen per jaar

1 Cor. 11: 20-34

De maaltijd was een diaconaal gebeuren, want daar vond de verzorging van de armen plaats in de vorm van voedsel verstrekking (dagelijks kwamen gemeenteleden samen: en de rijken moesten delen aan de armen)

Een terechte opmerking tijdens een interview met een diaken is dan ook: diakenen zouden de tafel moeten bedienen, niet de ouderlingen!

Avondmaal is geen tuchtkwestie, maar diaconale kwestie!

Handelingen 6

In Handelingen 6 staat dat de apostelen zich met de diaconia van het woord bezig houden en de aangestelde zeven mannen met de diaconia van de dagelijkse verzorging.

Er waren dus *diakenen* van het woord en *diakenen* van de dagelijkse verzorging (barmhartigheid en gerechtigheid).

Hoe verhoudt dit zich tot het gegeven dat er wel een opleiding tot diaken van het Woord is, maar geen opleiding tot diaken van Barmhartigheid en Gerechtigheid?

Deel 2

Resultaten en conclusies onderzoek(en)

HELP!

*Onderzoek binnen de CGK, NGK en GKv naar
huidig en gewenst diaconaat en wat daarvoor
nodig is*

in opdracht van Platform diaconale samenwerking

Uitgevoerd door Centrum voor Samenlevingsvraagstukken, Viaa Zwolle

Daarnaast enkele conclusies uit PKN onderzoek onder diaconieën, uitgevoerd door onder andere Kerk in Actie

Dienen Delen Doen: onderzoek naar de maatschappelijke inzet van de diaconieën van de Protestantse Kerk in Nederland

Aanleiding voor onderzoek

- *Zijn gemeenteleden in de nabije toekomst nog bereid tijd en energie te steken in diaconaal werk?*
- *Waarvoor en waardoor zijn we (nog) diaconaal bewogen?*
- *Waar gaat het in essentie om in het leven van christenen en van christelijke gemeenschappen?*

Onderzoeksvraag

In hoeverre wordt momenteel diaconaat door diaconieën en gemeenteleden gestalte gegeven, welke rol speelt gerechtigheid hierin en wat moet er gebeuren om te komen tot een bloeiend diaconaat 2020?

Onderzoeksmethoden

- September-november: 6 groepsinterviews met diakenen voorafgaande aan de survey (2 bij elke denominatie) → aanvulling op vragenlijst
- 9 november-1 december 2013: survey onder alle gemeenten CGK, NGK en GKv
- 3206 vragenlijsten: 505 diakenen/ diaconale werkers en 2701 gemeenteleden en anderen
- Focusgroep met diakenen in december → resultaten survey doorgesproken
- Twee expertmeetings in januari en februari 2014

Resultaten en conclusie 1

- ❑ Er is een duidelijke wens om meer diaconaat richting niet-kerkelijke mensen vorm te geven, maar dit mag niet ten koste gaan van intern diaconaat
- ❑ Diaconaat mag iets formeler georganiseerd worden dan nu gebeurt, maar ook weer niet te formeel

Resultaten en conclusie 2

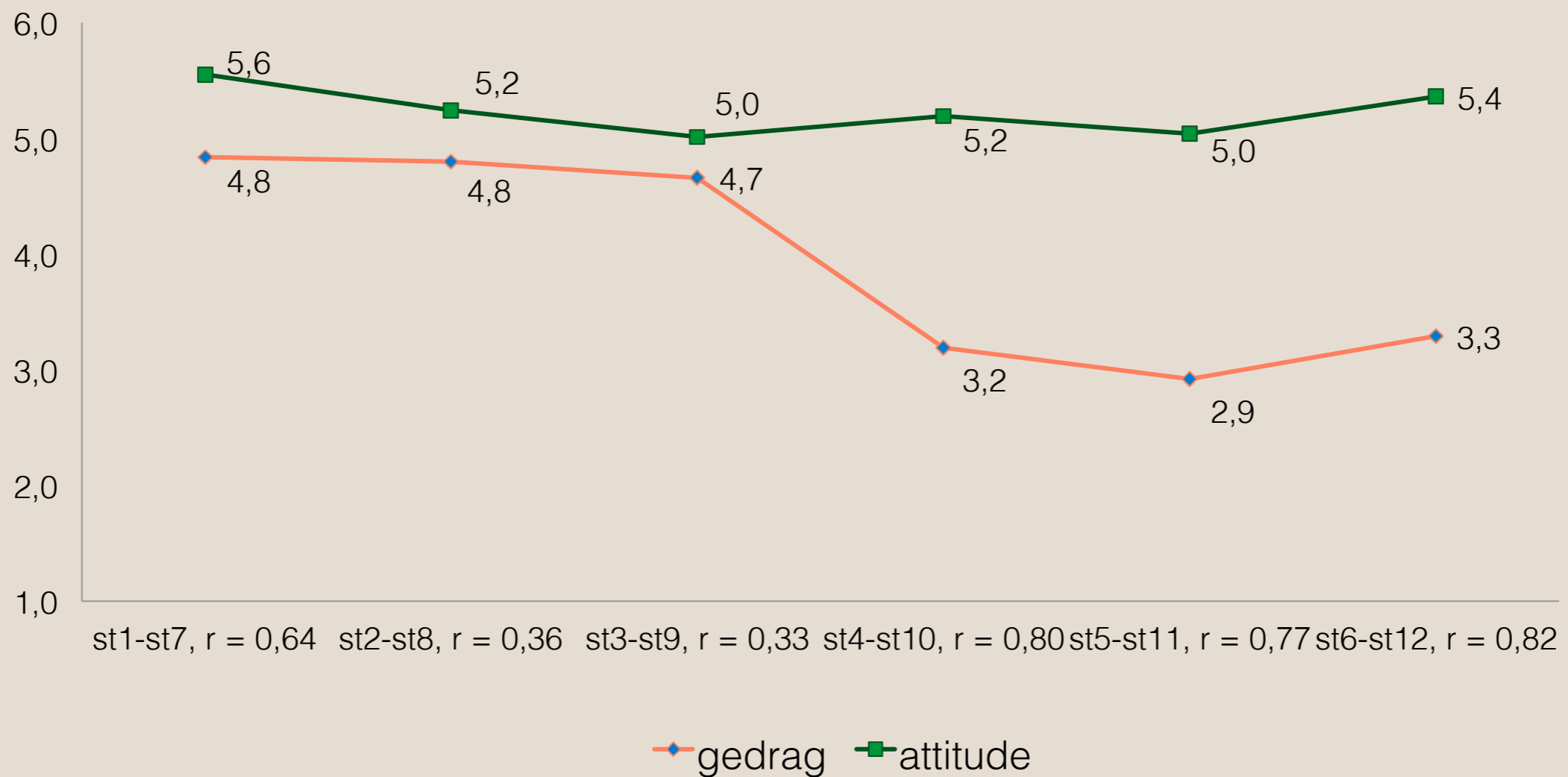
Visie op diaconaat in de notedop

- Minder evangelie verkondiging, meer hulp bieden, ook buiten de kerken
- Kortom, geen woorden maar daden!

Onderzoek PKN: de behoefte van de lokale diaconieën om een meer actieve rol in de samenleving te spelen is versterkt: crisis en participatiesamenleving veranderen de diaconale agenda

Resultaten en conclusie 3

In hoeverre wordt gerechtigheid onder gemeentelieden zichtbaar in attitude en gedrag?

Resultaten en conclusie 3

Attitude inzake gerechtigheidsnotie is goed, gedrag kan beter!

Wat doen we als het erop aankomt,...en als het dichtbij komt?
Dit wordt later in de presentatie uitgewerkt.

Resultaten en conclusie 4

In hoeverre hebben gemeenteleden de motivatie, de capaciteit en de gelegenheid om hulp te geven?

- Er is veel motivatie om de naaste in nood te helpen
- Tijd lijkt echter een remmende factor te zijn, vooral voor de 'jongere' generaties

Resultaten en conclusie 4

- Daarbij geven gemeenteleden **vaker dan** diakenen aan dat ze *‘voldoende kennis/ vaardigheden hebben (capaciteit) om te helpen’*
- En geven diakenen **vaker** aan het *‘stimulerend te vinden met hulporganisaties samen te werken’*

Resultaten en conclusie 4

- Daarbij geven vrouwen **vaker** dan mannen aan dat ze het 'gewoon fijn vinden om anderen te helpen'
- En geven ze **vaker** dan mannen aan dat zij 'mensen in nood in hun omgeving tegenkomen'

Dus...

- Vrouwen lijken van nature meer diaconaal voorgesorteerd te zijn
- Diakenen voelen zich minder capabel dan gemeenteleden (1). Gemeenteleden geven aan dat ze graag op hun talenten aangesproken worden (1). Diakenen moeten daar gebruik van maken: $1 + 1 = 3$
- Gemeenteleden geven nadrukkelijk aan dat ze beter op de hoogte gehouden willen worden over diaconale zaken. Nu laat de communicatie nogal eens te wensen over en weten ze niet hoe ze hun talenten kunnen inzetten.

Talent...

Gebruik het talent in de kerk!

Als we natuurtalenten inzetten betekent dit

- ❑ dat de motivatie hoog is,
- ❑ dat mensen doen waar ze goed in zijn - hun talenten gebruiken
- en
- ❑ dat kostbare tijd maximaal benut wordt.

Resultaten en conclusie 5

Gewenste samenwerking:

- ❑ Hulporganisaties, zoals Present, Schuldhulpmaatje, HiP, etc. Zij hebben namelijk contacten met de niet-kerkelijke naaste in nood
- ❑ Diaconale steunpunten en diaconale platforms van verschillende denominaties
- ❑ Lokale overheden (waarvan ook momenteel sociale wijkteams) en inloophuizen/ wijkcentra (bestaande of zelf organiseren in eigen kerkgebouw)

Onderzoek PKN: Sterke diaconie door samenwerking: overheid en maatschappelijke organisaties mogen nog meer openstaan voor samenwerking met diaconieën

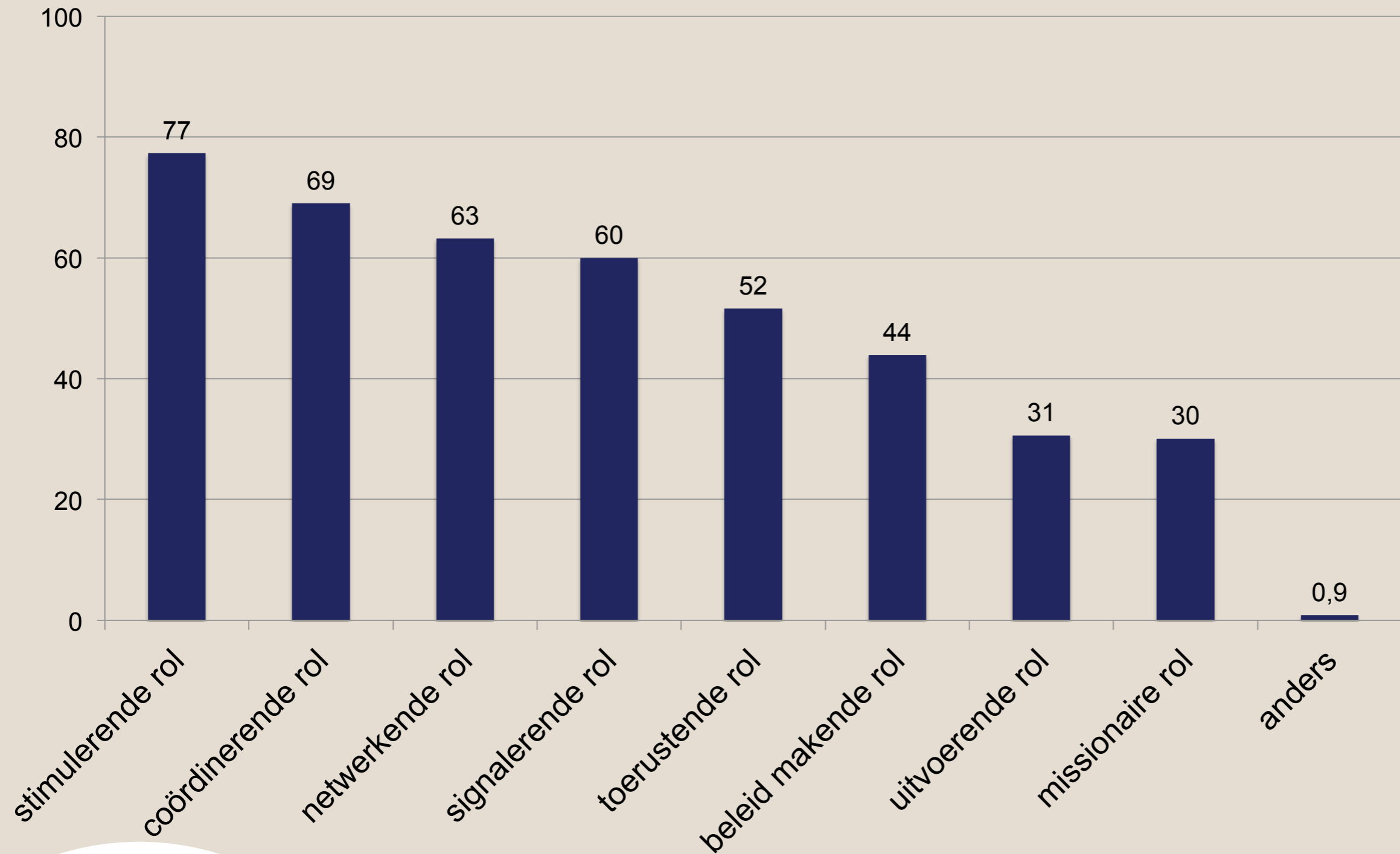
Resultaten en conclusie 6

Wat betekent dat voor ons persoonlijk:

- ❑ We 'moeten' ons meer bewust zijn van ons discipelschap en het gewoon vinden onze naaste in nood te helpen!
- ❑ Daarbij is het gebed hard nodig

Onderzoek PKN: Diaconie zet meer in op de eigen buurt, ook voor niet kerkelijke mensen

Resultaten en conclusie 7

Dus...

Diaken als stimulator, coordinator, netwerker, signaleerder... en een beetje uitvoerder

Vraagt dit een andere 'soort' diaken dan we nu gewend zijn?

Onderzoek PKN: hier kwam hetzelfde beeld naar voren

Deel 3

Praktijkvoorbeelden

Betekenis kerken

Te veel om op te noemen. Een aantal volgt hier....

Twee casussen

1. House of Hope

Diaconale lezing 2012 van Stichting Rotterdam (PKN)

Uit de lezing van Herman van Well: Kramp voor Krimp: een beschrijving van het ontstaan van House of Hope in Rotterdam

Over House of Hope

House of Hope wil wijkbewoners dienen met laagdrempelige zorg en samenbindende activiteiten. Elk mens is waardevol en we staan open voor ontmoeting met alle rassen, culturen en groepen.

Met praktische hulp, een luisterend oor en een goed advies willen we mensen meer hoop geven. Het verlangen van christenen om meer voor de maatschappij te betekenen ligt aan de basis van dit project.

Achtergrond

In 2001 bevatte het rapport van de deelgemeente Charlois de zinsnede: "Er staan zes kerken in de Tarwewijk, maar geen van hen is van maatschappelijke relevantie voor de wijk". De zin was scherp, maar niet zonder waarheid. De kerken waren vooral bezig met eigen mensen en doelen, veel minder met de samenleving of de sociale problematiek in de wijk. De hint was duidelijk. Vanuit deze observatie zijn kerkelijke leiders van de ICF in september 2003 in gesprek gegaan met de deelgemeente.

Vanuit de ICF-gemeente (**International Christian Fellowship**) is een groep mensen aan de slag gegaan om een diaconaal project te ontwikkelen. Dat heeft geresulteerd in House of Hope, een project waar ook mensen uit andere kerken aan meewerken. In de Bijbel wordt Jezus beschreven als iemand die enorme aandacht had voor mensen, niemand uitgezonderd. Zijn onbegrensde liefde vormt een innerlijke motivatie voor de professionals en vrijwilligers die via House of Hope de handen uit de mouwen steken.

2. Heidelberg

Gemeente met 50 leden overgebleven. Deze organiseerde onder leiding van een charismatische voorganger drie uitdagende principes:

1. In de erediensten staan mensen uit de marge centraal, evenals diaconale en politieke consequenties van de christelijke boodschap
2. Gemeente gaat leven met sociaal achtergestelden uit de stad, zoals migranten, werklozen, daklozen en verslaafden
3. Gemeente gaat deelnemen aan netwerken in de stad om daar de stem van de kerk te laten horen met betrekking tot onderwerpen als armoede en uitsluiting.

2. Heidelberg

Zes punten Bert Roor over zijn lezing: De hervormende kracht van diaconale presentie:

1. Slinkende kerk is een kans om te onderscheiden waarop het aankomt: gemeenschap, gebed en naastenliefde: hoe kan de kerk in diaconaal opzicht present zijn
2. Laten zien dat de kerk inclusief is (is ze dat?), niet met macht 'missionair' willen zijn maar willen laten zien
3. Creëer laagdrempelige inloop in of bij de kerk waarmee een luisterend oor geboden wordt voor de mensen in de buurt. Het sluiten van wijkcentra biedt hierin veel kansen

2. Heidelberg

1. Diaconale spiritualiteit als hart van de kerk: Christus heeft dit laten zien
2. God gebruikt niet alleen mij om anderen bij te staan, maar gebruikt ook anderen om mij te vormen: confronterende ontmoetingen: teruggeworpen op genade en vergeving
3. Discipelschap: leerschool van concrete diaconale presentie.

Samenwerken in Platforms

Voorbeeld in bijlage 3 van rapport (pagina 96) dat het diaconale platform een avond heeft georganiseerd over de jeugdwerkloosheid. Dit was een bijzonder geslaagde avond. Ook de burgerlijke gemeente kwam naar het platform toe met de opmerking dat zij het platform belangrijk vinden en nodig hebben. De UWV was bijvoorbeeld graag aanwezig geweest op deze avond, maar was niet uitgenodigd.

Gezamenlijke initiatieven stralen dus wel degelijk kracht uit!

Stichting Encour

Vernieuwend missionair diaconaal present zijn aan de hand van de thema's

- werk(zoeken)
- omgaan met geld(tekort)

www.encour.nl

Visie

- ❑ Aansluiten bij levensvragen/levensthema's van mensen in de wijk
- ❑ Aan de slag met dezelfde levensthema's van christenen en niet-christenen
- ❑ Samen oplopen (als Emmausgangers)
- ❑ Samen leren
- ❑ Van bevoogding naar relatie
- ❑ Heldere agenda naar de deelnemers
- ❑ Door middel van deze daden zal het Levende Woord zichtbaar worden

Pilot

Doelgroep: werkzoekenden in de wijk (JobGroups), totaal 7 bijeenkomsten

Belangrijkste resultaten van pilot (112 deelnemers over 12 groepen):

- ❑ Mensen voelen zich vooral gezien/ weer mens
- ❑ Vele praktische handvatten
- ❑ Aantal mensen mede hierdoor werk gevonden
- ❑ Waardering deelnemers 8.1

Noodfonds

- ❑ Samenwerking in diaconale platform Amersfoort tussen verschillende kerkdenominaties die door verschil in leerkwesities 'gescheiden' zijn: armoedebestrijding!
- ❑ Heaven's angel

Ultieme voorbeeld...

...dat wat in het verborgene gebeurt.....

Bedankt voor uw aandacht

Onderzoeken ook te vinden op de site
www.centrumvoorsamenlevingsvraagstukken.nl

